

УДК 336.36

ПЕТРАШКО Л.П.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародного менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ЦІВИНА М.С.

аспірант кафедри міжнародного менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СТРАТЕГІЇ ВИХОДУ МІЖНАРОДНИХ БАНКІВСЬКИХ ГРУП НА ЗАРУБІЖНІ ФІНАНСОВІ РИНКИ

***Анотація.** Стаття присвячена систематизації стратегій виходу міжнародних банківських груп на зарубіжних ринках відповідно до умов та тенденцій розвитку світового фінансового ринку та трансформації національних умов присутності іноземного капіталу на банківському ринку країн.*

Ключові слова: міжнародна банківська група, інтернаціоналізація банківської діяльності, стратегії інтернаціоналізації, міжнародна банківська діяльність.

Петрашко Л.П., доктор економічних наук, професор, ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»; **Цивина М.С.,** аспірант ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

СТРАТЕГИИ ВЫХОДА МЕЖДУНАРОДНЫХ БАНКОВСКИХ ГРУПП НА ЗАРУБЕЖНЫЕ ФИНАНСОВЫЕ РЫНКИ

***Аннотация.** Статья рассматривает вопросы систематизации стратегий выхода международных банковских групп на зарубежные рынки в соответствии с условиями и тенденциями развития мирового рынка и трансформации национальных условий присутствия иностранного капитала на банковском рынке страны.*

Ключевые слова: международная банковская группа, интернационализация банковской деятельности, стратегии интернационализации, международная банковская деятельность.

Petrashko L.P., Doctor of Economics, Professor, Vadym Hetman Kyiv National Economic University; **Civina M.S.,** Postgraduate Student, Vadym Hetman Kyiv National Economic University

THE INTERNATIONAL BANKING GROUPS' STRATEGIES OF ENTERING THE FOREIGN FINANCIAL MARKETS

***Annotation.** The article is devoted to systemization of the international banking groups' strategies of entering the foreign financial markets according to the conditions and tendencies of the world financial market development and the transformation of national conditions of foreign capital presence at the banking market of different countries.*

Keywords: international banking group, banking internationalization, internationalization strategies, international banking.

Постановка проблеми. Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас існують досить серйозні фінансові та економічні ризики швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язані з можливою втратою суверенітету в сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим впливом фінансових ресурсів. Тому вирішення питання про форми та масштаби розширення присутності іноземного банківського капіталу на ринку банківських послуг повинно бути підпорядковане стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, підвищенню національної конкурентоспроможності, економічної безпеки, зміцненню грошово-кредитної системи України.

Мета статті. Стаття присвячена дослідженню стратегій діяльності міжнародних банківських груп на зарубіжних ринках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України докладно розглядається в наукових публікаціях О. Барановського, В. Гейця, Н. Шелудько та ін. Позитивні та негативні наслідки діяльності банків з іноземним капіталом вивчали у своїх працях О. Другов, І. Лютий, В. Міщенко, А. Мороз, М. Савлук, О. Сугоняко, Т. Смовженко та ін.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні банківські групи (МБГ), що є суб'єктами світового господарства, використовують зростаючі в умовах глобалізації можливості, розширюючи свою міжнародну

діяльність у цілях освоєння нових ринків фінансових і банківських послуг, і, в свою чергу, сприяють посиленню інтернаціоналізації господарських зв'язків і фінансово-банківської діяльності, інтеграції національних економік у світову господарську систему.

Поглиблення процесу глобалізації супроводжується зростанням ролі МБГ, що представляють собою сьогодні великі багатопрофільні фінансово-банківські холдинги, що розташовують широкою мережею закордонних дочірніх підрозділів і філій. На початку 2010р. активи, контрольовані 20 найбільшими в світі МБГ, склали більше 36 трлн дол США, або більше 60 % світового ВВП. ТНБ безпосередньо та через свої підрозділи здійснюють зарубіжну діяльність у світі. Акумуляуючи і перерозподіляючи між країнами величезні маси грошового капіталу, вони впливають на збільшення його обсягу та напрямки міждержавного руху, динаміку курсів валют та інших фінансових активів.

ТНБ накопичили значний досвід гнучкого використання різних міжнародних стратегій своєї діяльності. Однак, як показали уроки сучасної світової фінансово-економічної кризи, їх діяльність багато в чому сприяє формуванню умов, які поглиблюють ризик кризових потрясінь і дестабілізації глобальних і національних фінансових ринків.

Ключові стратегії МБГ можна класифікувати за ознакою стану світової і національної економіки в країні перебування на експансіоністські і антикризові стратегії. Зокрема, в період зростання світової економіки і розвитку фінансів МБГ, як правило, реалізують стратегію експансії на ринки зарубіжних держав за допомогою стратегії злиття / поглинання / придбання місцевих кредитних організацій, що забезпечує міжнародній банківській групі моментальний доступ до місцевої клієнтської бази, експертизи придбаного банку щодо місцевого кредитного та фондового ринку і розгалуженої мережі відділень. Інший можливий напрямок реалізації стратегії експансії – побудова власної мережі підрозділів на основі інноваційних технологій материнської компанії. Антикризова стратегія особливо проявилася в період сучасної фінансово-економічної кризи і знайшла вираження в різкому скороченні зарубіжної діяльності МБГ і відтоку капіталу в материнській структурі для підтримки їх ліквідності в період кризи.

У світовій практиці виділяють декілька принципів доступу іноземного капіталу в національні банківські системи:

1. Принцип національного режиму. Відсутність будь-якої дискримінації порівняно з національними інституціями. Фактично це означає, що під час ліцензування банківської діяльності враховують її національна належність, а у процесі діяльності банківської установи застосовують подібні відносно до установ-резидентів норми банківського регулювання і нагляду. На практиці принцип національного режиму використовують зазвичай на підставі міждержавних угод (ОЕСР, ВТО, ЄС).

В організації економічного співробітництва і розвитку, наприклад, він діє лише у частині регулювання і нагляду за діяльністю банківських установ, які контролюють нерезиденти з країн-членів ОЕСР. У рамках ЄС принцип національного режиму реалізується через прийняття єдиних стандартів банківського регулювання і нагляду, включаючи впровадження принципу єдиної банківської ліцензії та визначення переліку видів банківських операцій, які належать взаємному визнанню на території країн-членів ЄС.

2. Принцип взаємності. Зазначений підхід передбачає: країна, що дає змогу створення іноземного банку на власній території, діяльність якого контролює нерезидент, за правилами, які дозволені для створення банків країни, що приймає, на території країни походження нерезидента. Принцип взаємності передбачено у законодавстві Канади, Іспанії, Японії, Швейцарії. Федеральне законодавство США де-юре визначає національний режим як на допуск, так і на регулювання, де-факто – закони окремих штатів стосовно прийняття рішень про ліцензування банків, які контролює нерезидент.

3. Принцип консолідованого нагляду за діяльністю банків, які функціонують у транснаціональному масштабі, їх структурних підрозділів, що передбачає спільну участь у наглядових заходах як країни, де створюється іноземний банк, так і країни походження. Представництва іноземних банків не підпадають під цей принцип, оскільки не здійснюють банківські операції. Наглядові заходи реалізуються за трьома напрямками: платоспроможність, ліквідність та конверсійні операції. Розподіл функцій нагляду за платоспроможністю залежить від типу установи, яка створюється за участю нерезидента. Моніторинг за спроможністю іноземного дочірнього банку відповідати за своїми зобов'язаннями покладається на обидві сторони, оскільки платоспроможність материнського банку можна адекватно оцінити з урахуванням фінансового стану всіх підконтрольних філіалів.

Особливе місце в проблемі припливу зарубіжного банківського капіталу займає питання про філії іноземних банків в Україні. Відкриття філій та їх доступ на національний ринок банківських послуг було однією з умов вступу України до СОТ. Однак правовий статус цього учасника ринку є особливим, оскільки діяльність філій іноземних банків значною мірою регулюється законодавством країни, в якій зареєстровано материнський банк. Враховуючи, що фінансова потужність філій іноземних банків може перевищувати капітали багатьох українських банків, але контролювати належним чином їх діяльність НБУ не зможе, потенційний дестабілізуючий вплив цього чинника є серйозним.

Діяльність філії іноземного банку повинна відповідати умовам, встановленим Законом України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правовими актами НБУ (рис. 1).

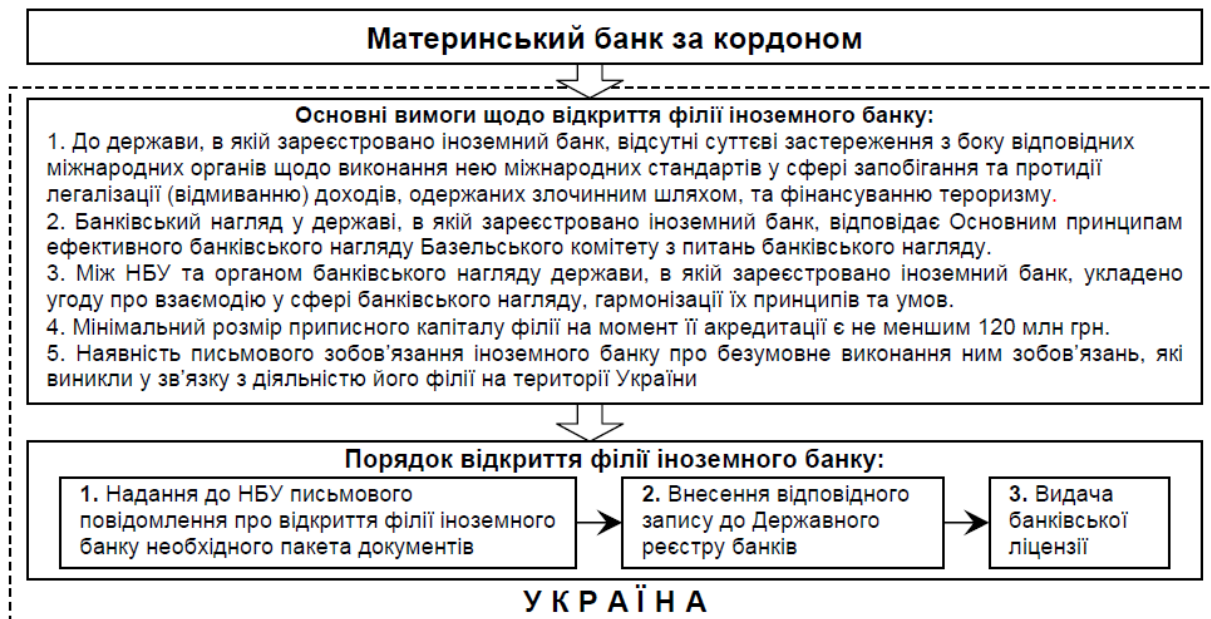

Рис. 1. Вимоги та порядок відкриття філій іноземних банків в Україні

НБУ здійснює регулювання діяльності та встановлює економічні нормативи для філій іноземних банків відповідно до вітчизняних законодавчих вимог. Зокрема, згідно з Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р., філія іноземного банку має виконувати такі нормативи: адекватності регулятивного капіталу / платоспроможності (Н2); співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3); ліквідності (Н4, Н5, Н6); кредитного ризику (Н7, Н8, Н9, Н10); інвестування (Н11, Н12) [11]. Під час розрахунку економічних нормативів розмір приписного капіталу прирівняно до розміру статутного капіталу банків України. Таким чином, філіями іноземних банків в Україні повинні бути дотримані нормативи діяльності, які встановлені НБУ для вітчизняних банківських установ.

На сучасному етапі нараховують понад 100 країн, у яких існують певні обмеження щодо доступу іноземних банків на внутрішні ринки банківських послуг. Головною причиною існування таких обмежень здебільшого є те, що національну банківську систему розглядають не лише в аспекті її суто економічних функцій, а й у гео економічному і стратегічному аспектах – як чинник фінансової безпеки держави. Варто розглянути позитивні й негативні наслідки зарубіжного досвіду в цій сфері, щоб визначити – чи потрібно стимулювати приплив іноземного капіталу в банківський сектор країни.

У світовій практиці є приклади як позитивного (передача новітніх технологій, створення робочих місць, розвиток експортного потенціалу країни), так і негативного (односторонній розвиток економіки, створення сировинних придатків для країн-інвесторів, інтенсивне використання робочої сили за низьку оплату праці) досвіду залучення іноземних інвестицій. За статистичними підрахунками, для стабільного економічного зростання частка іноземних інвестицій повинна становити 20-25 % від валового внутрішнього продукту країни. Отож, Україна належить до тих країн, які мають значну потребу в іноземних інвестиціях. За інформацією Міністерства економіки, вона потребує понад 40 млрд. дол. США. Нині ж інвестовано в 30 разів меншу суму (1,5 млрд. дол. США) [13].

Інтернаціоналізація банківських структур здійснюється в основному в чотири етапи: вихід на зарубіжний локальний ринок, розширення діяльності, процес консолідації, експансія ринку банківських послуг. При виході на міжнародний ринок керівництво банку проводить соціально-економічний аналіз країни перебування, а саме: дослідження конкурентного середовища, правове і податкове законодавство, політичні ризики і т.д. (I етап). Інтернаціоналізація зумовлює не тільки вихід за межі власних національних кордонів, а й одночасне входження на територію зовнішнього локального ринку. При цьому міжнародний банк не тільки опиняється під впливом нових специфічних умов, а й потрапляє під вплив регіональних факторів. У розпорядженні сучасного комерційного банку є цілий ряд організаційно-інституційних форм розширення міжнародної діяльності (II етап), в основному це: представництва, дочірні банки та спільні кредитні установи з ліцензією на право здійснення повного або обмеженого кола послуг. Консолідація інтернаціоналізації банківських структур (III етап). В умовах глобального загострення конкуренції на світовому ринку посилюється тенденція концентрації та централізації банківського капіталу, що одночасно супроводжується процесом укрупнення банківських структур. Консолідаційні процеси призводять до появи сильних банків, здатних стати стійкими на нових для себе ринках. Це дозволить їм позиціонуватися як високорозвинені банківські організації, домінуючі в країнах експансії (IV етап).

При виході на зарубіжні локальні ринки банки дотримуються одного з наступних типів стратегій інтернаціоналізації: прискорений, помірний, встановлений, відступу. Банківські установи прискореної стратегії

інтернаціоналізації апіорі заснують в головних фінансово-економічних центрах світу свої відділення та філії. Ключовою метою банків цього виду є раціональне розміщення своєї мережі, розширення спектру послуг, а також вдосконалення навичок ведення бізнесу за кордоном. Однак таку стратегію можуть використовувати тільки великі банківські структури. Банки з помірною стратегією інтернаціоналізації збільшують свою присутність на міжнародних ринках поступово: спочатку заснують філіальну мережу, потім розширюють свою діяльність, і на останньому етапі здійснює перехід до домінування на освоєваному ринку. Встановлена стратегія являє собою певний баланс між інтернаціональною і внутрішньою кредитною діяльністю. При цьому банк виробляє міжнародні операції, ґрунтуючись на своєму досвіді і традиціях. При відступаючій стратегії інтернаціоналізації, банківські установи на початковому етапі свого розвитку набувають високу ступінь інтернаціоналізації, проте надалі з різних причин вони можуть відмовлятися повністю або частково від своїх зарубіжних активів. Стратегії прискореного типу є найбільш ефективними, помірною типу – досить раціональні, встановлені носять збалансований характер, а стратегії відступу більшою мірою гарантують збереження капіталу. Консолідація банків на основі злиття і поглинань є одним з найбільш ймовірних напрямків майбутнього розвитку світової банківської системи. Відкриття дочірніх структур, філій, відділень на новому ринку не тільки ризиковано, але й може не привести до очікуваного результату. При поглинанні вирішується найважливіше завдання клієнтської бази і відсутність необхідності в просуванні власного бренду. З метою захисту національної банківської системи від закордонної експансії можливий введений обмежувальних заходів держав по відношенню до іноземних банків. У цьому зв'язку в окремих випадках може з'явитися доцільним навіть придбання зарубіжних банків-банкрутів, отримавши при цьому клієнтську базу, лояльність місцевого уряду і персоналу банку.

Участь іноземного капіталу в банківській системі України сприяє підвищенню якості банківської системи та дає змогу активізувати економічні процеси завдяки підвищенню якості обслуговування, вдосконаленню технологій, збільшенню обсягу фінансових ресурсів, розвитку фондового ринку (через вихід банків на вітчизняний і зарубіжні фондові ринки), підвищенню міжнародного фінансового рейтингу, прискоренню процесів інтеграції у світову економіку. Темпи опанування іноземними банками вітчизняних фінансових ринків доволі високі. За три роки частка іноземного капіталу в статутному капіталі вітчизняних банків зросла більш як удвічі. Тому виникають такі завдання:

- визначити обсяги іноземного капіталу, які потрібні Україні для забезпечення ефективного розвитку національної економіки, реалізації її інноваційної моделі за раціонального використання власних фінансових ресурсів;

- визначити пропорції між потужностями іноземних і вітчизняних банків, що можна вважати раціональними в умовах України;

- виробити напрями щодо забезпечення конкурентоспроможності банківської системи за присутності іноземних банків на вітчизняних фінансових ринках;

- знизити ризики втрати позицій вітчизняними банками за наявності конкурентних переваг іноземних банків.

Оцінюючи роль іноземного капіталу в українській банківській системі, необхідно відзначити певну користь для національної економіки:

- прискорення розвитку банківського сектору та його диверсифікація, як результат – позитивна динаміка на фінансовому ринку;

- посилення конкуренції в банківському секторі та підвищення якості обслуговування клієнтів;

- подальша монетизація економіки та абсорбація додаткових грошових ресурсів у банківській системі;

- підвищення рівня кредитування економіки як передумови необхідних структурних перетворень;

- зменшення впливу внутрішніх факторів на стабільність функціонування банківської системи;

- покращення міжнародних фінансових рейтингів України та підвищення рівня іноземних інвестицій;

- активізація участі в об'єктивних світових глобальних процесах з можливістю недопущення їх негативних впливів для вітчизняного банківського сектору;

- залучення іноземного капіталу буде сприяти зменшенню корупції, легалізації заробітної плати, а отже, й збільшенню соціальних відрахувань.

Для забезпечення фінансової безпеки банківської системи України від необґрунтованого припливу іноземного капіталу необхідно:

- досягнути європейського рівня монетизації економіки та зменшення частки позабанківського обігу грошей;

- запровадити системи управління грошовими потоками в державі шляхом їх концентрації у провідних банках на пріоритетних напрямках розвитку держави;

- надати законодавчий захист українським банкам, які кредитують пріоритетні напрями економіки;

- розробити механізми захисту інтересів вкладників у банки з іноземним капіталом;

- вдосконалити процедури нагляду та регулювання діяльності банків з іноземним капіталом;

- з метою захисту національної банківської системи приділяти більше уваги підвищенню її конкурентоспроможності, а саме розробити державну політику розвитку і підтримки національних банків;

- розробити стратегію встановлення певних обмежень на діяльність банків з іноземним капіталом на найближчі п'ять років з метою уникнення впливу капіталу за кордон у разі кризових явищ;

- застосовувати принцип взаємної присутності іноземного капіталу в банківській системі України.

Отже, для розширення сфери впливу іноземного банківського капіталу необхідно: уникати його надмірної концентрації та монополізації на одному із сегментів ринку банківських послуг; забезпечувати належний рівень прозорості джерел зовнішнього інвестування; стимулювати не тільки приплив іноземних коштів у вітчизняну банківську систему, а й запозичувати передовий досвід, передусім новітній менеджмент і технології ведення банківського бізнесу, нових послуг і продуктів, програмного забезпечення, що заохочувало б вітчизняні банки до підвищення рівня обслуговування власної клієнтури. Збільшення частки іноземного банківського капіталу в банківській системі повинне відбуватись поступово – в міру створення сприятливих внутрішніх умов для розвитку банківського сектору і підвищення конкурентоспроможності національного банківського капіталу.

Світовий досвід свідчить, що, як правило, плюси та мінуси вливання іноземного капіталу до внутрішніх банківських систем є збалансованими за умов продовження активної діяльності вітчизняних банків та збереження за ними значної частки банківської системи країни.

Висновки. У сучасних умовах розвиток міжнародних банківських структур істотно залежить від обраних ними стратегій. Найбільш ефективними стратегіями в найближчі роки стануть стратегії, засновані на принципі інтернаціоналізації. Залежно від безлічі специфічних умов кожен міжнародний банк формує свою унікальну стратегію інтернаціоналізації з урахуванням його особливостей, традицій в країні перебування, досвіду та фінансових можливостей.

Список використаної літератури

1. Закон України “Про режим іноземного інвестування” № 93/96-ВР від 19.03.1996 р. (зі змінами і доповненнями) : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.rada.gov.ua>
2. Закон України “Про банки і банківську діяльність” № 2121-III від 07.12.2000 р. : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.rada.gov.ua>
3. Положення про створення дочірнього банку, філії і представництва українського банку на території інших держав, затверджене постановою Правління НБУ № 143 від 12.04.2006 р. : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень, затверджене постановою Правління НБУ № 375 від 31.08.2001 р. : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.rada.gov.ua>
5. Баянт Г. Вплив глобалізації на банківську систему України // Вісник ТНЕУ. - 2012. - №3. - С. 79-88.
6. Експансія іноземного капіталу: пошук міри [Електронний ресурс] / Олександр Сугояко. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=162&menu=119&Itemid=74.
7. Іноземний банківський капітал у країнах Центральної та Східної Європи / В.В. Рисін // Соц.-екон. дослідж. в перехід. період. – 2012. – Вип. 2. – С. 56-64.
8. Кирій Р. П. Аналітичний механізм вибору та оцінки базових стратегій конкуренції банку/ Р. П. Кирій // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 2. – С. 127-133.
9. Кутовенко В.М. Корпоративні стратегії транснаціональних банків в умовах глобалізації // Збірник наукових праць. Вип. 39. / Відп. ред. В.Є.Новицький. – К.: ІСЕМВ НАН України. – 2011. – С. 305–312.
10. Лук’яненко В. Инвестиционные стратегии иностранных банков при выходе на новые рынки // Человек и труд. – 2008. - № 11 – С. 14-22.
11. Полозенко Д.В. Банківська система України в умовах функціонування іноземних банків // Фінанси України.- 2012.- № 5.- С.91-95
12. Роль іноземного капіталу у забезпеченні достатності ресурсного потенціалу банків / Ж.І. Торяник // Актуал. пробл. економіки. – 2011. – № 3. – С. 182-188.
13. Сиволап Л. А. Іноземний капітал у банківській системі України: досвід країн Центрально-Східної Європи // Наукові записки. – Острог, 2012. – Вип.9, ч.4. – С.66–72.
14. Чуб О. О. Банки в глобальній економіці : [монографія] / О. О. Чуб. – К. : КНЕУ, 2009. – 340 с.
15. Slager A. The Internationalization of Banks: Patterns, Strategies and Performance. New-York, Palgrave Macmillan, 2006.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2014